

نشریه فرهنگی، هنری، اجتماعی. به زبان‌های گیلکی و فارسی. اسفند 1383، سال اول، شماره سوم، 50 تومان
«نی‌ناکی» واژه‌ای است گیلکی، به معنای مردمک چشم.

وانی‌ویس- لاکو عیبه، بوگو دختر! / نامه سرگشاده نی‌ناکی به صدا و سیما / گزارش
تصویری از برف اخیر در گیلان / توقایي - ادبیات دانشجویی / دردِ دیل - شعری از شیون
فومنی / نورو شواره - سوگواری امام حسین / تاریخ - تمدن سومری‌ها و گیلان و مازندران

وانی‌ویس

امین حسن‌پور

لاکو عیبه، بوگو دختر!

هیچ وقت تونه یادا نشه کی، وختی بگوتنه «لاکو»، تون مار بگوت: لاکو چیسه پسر؟ عیبه. بوگو «دختر»! بگوته: مار، مگه امو گیلکی گب زنن دریم؟ اوجا بدا: آها. گیلکی گب زنن دریم. بگوت: پس چره نوا گوتن لاکو؟ مگه لاکو گیلکی نیه؟ بگوت: گیلکی نیسه. اما عیبه. امو نی کی شمو جه پیل‌تریم و سالانّ ساله کی گیلکی گب زنن دریم، نگیم لاکو، گیم دختر. ریکای¹ بگوت: آخه مار، دختر کی فارسی نیسه. لاکو گیلکی. اگه فارسی گب زنن دره بیم، تی گب دوروست بو. اما هسا کی گیلکی گب زنن دریم، چوتو لاکو عیبه و دختر دوروست؟

ریکای مار بگوت: نه! لاکو بدّ معنی دهه. اگه کسی یا لاکو دوخانی ناراحتا به.

هنوزمّ نفهمسته، کی لاکو دوروسته یا دختر. اما، آنه مطمئن نیسه کی لاکو گیلکی نیسه و دختر فارسی. هسا چوتو تانه خو ماره متقاعد بکونه، خودا دانه.

گب، تون ریکای گب نیه. گب، امی گبه. امی نسلّ گب. امو کی خاییم امی زبانه به‌کار ببریم. خاییم گیلک بیم. گیلکی گب بزینیم. وختی امی پتر و ماره ورجه گیلکی گب زنن دریم، گیا² تینا سیاره دیگرّ جه بامویمیم.

بمانسیم دوراغی³ سر. یا نخاییدی کی گیلکی گب بزینیم. یا اگر هیزار اما و اگرّ امره خاییدی، خاییدی کی توشانّ گیلکی یا گب بزینیم. گیلکی کی تونّ دیرین⁴. لاکو و کورّ عیبه. وا گوتن: دختر. «پامادور» قدیمیه. وا گوتن: گوجه. «مورغانه» چیسه؟ وای!!! نیشه!!! بوگو توخمّ مورغ. «بیاتم» چیسه؟ کالشی مگه؟ بوگو «پیدا بوکودم»!

بله، هسا کی امی پیلّ کسان امره ایجازه هدائیدی کی گیلکی گب بزینیم، وا توجور گیلکی گب بزینیم کی عیب نیه، قدیمی نیه، لهجه نداره، شمه‌ره راحتا کونم، هو فارسی یا فاگیرید و هر جمله آخرّ فعله واگردانید و گیلکی چاکونید. آن به هو گیلکی کی توشان خاییدی. پاستوریزه و چاکون واکون کوده. هسا اگر نه گیلکی یا مانه و نه فارسی مورسون نیسه، آنه گونه امی پتر و مارّ پا!

1- پسر 2- گویا 3- دوراهی 4- درون. داخل

یادداشت

لاکو عیبه، بوگو دختر!

هیچ‌گاه از یادش نمی‌رود، وقتی که گفت: «لاکو»، مادرش گفت: لاکو چیه پسر؟ عیبه‌بگو «دختر»! گفت: مادر، مگر نه‌اینکه ما گیلکی حرف می‌زنیم؟ پاسخ داد: بله. داریم گیلکی حرف می‌زنیم. گفت: پس چرا نباید گفت لاکو؟ مگر لاکو گیلکی نیست؟ گفت: گیلکی هست. اما عیبه. ما هم که از شما بزرگ‌تریم و سال‌های سال است که گیلکی صحبت می‌کنیم، نمی‌گوییم لاکو، می‌گوییم دختر. پسرک گفت: آخر مادر، دختر که فارسی است. لاکو گیلکی. اگر داشتیم فارسی حرف می‌زدیم، حرفت درست بود. اما حالا که گیلکی صحبت می‌کنیم، چطور لاکو عیبه و دختر درست؟ مادر پسرک گفت: نه! لاکو معنی بد می‌ده. اگر کسی را لاکو خطاب کنی، ناراحت میشه.

هنوز هم نفهمیده است که لاکو درست است یا دختر. اما، این‌را مطمئن است که لاکو گیلکی است و دختر فارسی. حال خدا می‌داند که چطور می‌تواند مادرش را قانع سازد.

صحبت، صحبت آن پسرک نیست. حرف، حرف ماست. صحبت نسل ما. ما که می‌خواهیم زبان خود را به‌کار ببریم. می‌خواهیم گیلک باشیم. گیلکی حرف بزینیم. هنگامی که درکنار پدر و مادر خود گیلکی حرف می‌زنیم، گویا از سیاره دیگری آمده‌ایم.

مانده‌ایم بر سر دوراهی. یا نمی‌خواهند که گیلکی حرف بزینیم. یا اگر با هزار اما و اگرّ می‌خواهند، می‌خواهند که به گیلکی آن‌ها صحبت کنیم. گیلکی که در آن، «لاکو» و «کورّ» عیبه. باید گفت: دختر. «پامادور» قدیمیه. باید گفت: گوجه. «مورغانه» چیسه؟ وای!!! آه!!! بوگو تخم‌مرغ. «بیاتم» چیسه؟ مگر کالشی؟ بوگو «پیدا بوکودم»!

بله، اکنون که بزرگترهایمان به ما اجازه داده‌اند که گیلکی صحبت کنیم، باید آنگونه گیلکی حرف بزینیم که عیب نباشد، قدیمی نباشد، لهجه نداشته باشد، راحتان کنیم، همان فارسی را بگیریم و فعل آخر هر جمله را به گیلکی برگردانیم و گیلکی‌اش کنید. این می‌شود همان گیلکی که آن‌ها می‌خواهند. پاستوریزه و آراسته. حال اگر نه شبیه گیلکی است و نه شباهتی به فارسی دارد، گناش به گردن پدر و مادرمان!

اشاره: به ابتکار نی‌ناکی و با همکاری جمعی از استادان و دانش‌جویان گیلک دانشگاه گیلان، نامه‌ای سرگشاده خطاب به ریاست صدا و سیما و مرکز گیلان نوشته و ارسال شد که عین متن نامه مذکور را در این شماره تقدیم شما می‌کنیم. به دلیل کمبود جا، از آوردن اسامی امضا کنندگان معذوریم.

به‌نام خداوند

نامه سرگشاده به ریاست صدا و سیما جمهوری

اسلامی ایران، مرکز گیلان

ریاست محترم سازمان صدا و سیما مرکز گیلان، ما جمعی از استادان و دانشجویان گیلک دانشگاه گیلان، از آن‌جایی که حضرت‌عالی را بالاترین مقام مسئول در آن سازمان می‌دانیم، انتقادهای و اعتراض‌های خود را به این وسیله به اطلاع جناب‌عالی می‌رسانیم. امید است که مورد توجه و ترتیب اثر واقع شود.

بی‌شک، در دنیای امروز و با روند فعلی جهانی شدن، تنها اقوام و فرهنگ‌هایی توان ماندگاری و ایفای نقش درخور خواهند داشت که در درجه اول به خودباوری رسیده باشند. و این خودباوری جز با تولید فکر و اندیشه توسط صاحبان آن فرهنگ قوام و دوام نخواهد یافت. در دنیای امروز، امواج اطلاعاتی از راه‌ها و وسایل گوناگون به سوی انسان معاصر روان است. تاجایی که در کشور خودمان، شش شبکه تلویزیونی و چند شبکه رادیویی و بی‌شمار روزنامه و هفته‌نامه و ماه‌نامه و فصل‌نامه و سال‌نامه و... مشغول تولید یا نقل و انتقال اطلاعات هستند که به این‌ها باید سایت‌های پرشمار اینترنتی و شبکه‌های ماهواره‌ای را نیز اضافه کنیم.

حال پرسش این است که در چنین دنیای سرشار از رفت و آمد اطلاعات و تبادل اندیشه میان انواع اقوام و فرهنگ‌ها، تکلیف فرهنگ و هویت **گیلک** چیست؟ چه چشم‌اندازی برای موجودیت و هویت این قوم در نظر گرفته شده است؟ آیا نه اینکه مهم‌ترین هدف راه‌اندازی شبکه‌های استانی، خدمت به فرهنگ و ادبیات و هنر و آداب و رسوم و از همه مهم‌تر و کلی‌تر، هویت بومی است؟ حال اگر ما به عنوان جمعی از استادان و جوانان دانشجوی این دیار، چنین انتظاری از شبکه تلویزیونی استانی خود داشته باشیم، زیاده‌خواهی است؟

ریاست محترم صدا و سیما مرکز گیلان، پرسش ما از شما این است

که:

چرا تولید برنامه در شبکه تلویزیونی موسوم به «**باران**» این قدر ضعیف و حتی از استانداردهای ضعیف داخل کشور هم پایین‌تر است؟

چرا باید نقطه قوت این شبکه و پرطرفدارترین برنامه‌های این شبکه، بازپخش تولیدات شبکه تهران و سریال‌های خارجی باشند؟

آیا می‌دانید که مخاطبان شما چه کسانی هستند و این مخاطبان ساکن چه منطقه و صاحب چه فرهنگ و زبانی هستند؟ اگر می‌دانید، پس چرا بخش اعظم برنامه‌های تولیدی رادیو و تلویزیون گیلان به زبان فارسی است؟ و اگر دست بر قضا در برنامه‌ای (که معمولاً برنامه طنز است!!!) از برنامه‌های تولیدی صدا و سیما گفت‌وگویی به زبان گیلکی به گوش برسد، به بدترین نوع ممکن گیلکی و مخلوط با لغات و افعال غیر گیلکی و عموماً فارسی خواهد بود که مخاطب را به یاد هر زبانی جز زبان گیلکی خواهد انداخت.

آیا این رویکرد موجبات دلسردی جوانان گیلک

از زبان خود را فراهم نخواهد کرد؟ آیا آنان را متقاعد نخواهد ساخت که زبانی به نام زبان گیلکی وجود خارجی ندارد و اگر هم دارد، همین معجون فارسی-گیلکی است که از رادیو و تلویزیون می‌شنوند و می‌بینند؟

چرا در بیشتر تولیدات شبکه، طراحی لباس، شخصیت پردازی و دیالوگ‌ها به سویی جهت‌گیری می‌شوند که همواره افراد بدبخت و بیچاره، یا زنده‌پوش و یا افراد نادان و شوخ و شنگ و یا افراد دارای ضعف شخصیتی گیلکی

حرف می‌زنند. آن هم همان گیلکی مخصوصی که بیشتر برای خندانند مخاطب است تا ایجاد ارتباط! و در عوض افراد اتو کشیده و خوش لباس، یا افراد عاقل و تحصیل کرده و کم‌حرف فارسی‌زبان از آب درمی‌آیند؟
آیا این تاثیر منفی بر ذهنیت کسانی که قصد استفاده از زبان گیلکی را دارند نخواهد گذاشت؟

چرا در برنامه‌های تولیدی شما یک دانش‌جو یا استاد دانشگاه نمی‌تواند گیلکی حرف بزند؟ آیا ما به عنوان دانش‌جویان گیلک، وجود خارجی نداریم؟ تا کی باید در برنامه‌های صدا و سیما زبان شیرین گیلکی را تنها جاری بر لب‌های افراد لُمین ببینیم. و اگر سازندگان محترم خیلی محبت کنند، تنها افراد جلیقه و چاروق‌پوش حق گیلکی حرف زدن در برنامه‌های آن سازمان را داشته باشند؟ قصد کوچک شمردن جلیقه‌پوش‌ها و چاروق‌پوش‌ها را نداریم. بلکه می‌خواهیم بگوییم این‌ها فقط یک قشر از صدها قشر گیلک زباندند.

ریاست محترم صدا و سیما مرکز گیلان، سازندگان این برنامه‌ها و کسانی که از بیت‌المال برای ساخت چنین برنامه‌هایی خرج می‌کنند و نیز کسانی که دست‌اندرکار مدیریت آن سازمانند، اگر گیلک هستند که باید بدانند در مقابل جوانان سرگشته و خودگم‌کرده گیلک و نسل فردا باید پاسخ‌گوی اعمال خود و ضرباتی که دانسته یا ندانسته بر پیکر نیمه‌جان زبان و فرهنگ گیلک زده‌اند، باشند. اگر هم گیلک نیستند، که باید بر چنین وضعیتی تاسف خورد که دست‌اندرکاران حساس‌ترین بخش فرهنگی و هویتی استان عزیزمان افرادی غیربومی هستند. و در هر دو حال، آن عزیزان در فردای قیامت باید پاسخ‌گوی خداوند باشند.

و در پایان، این پرسش هم‌چنان باقی می‌ماند که با چنین رویکردی، وقتی که خود به دست خود، کمر همت به خشکاندن ریشه‌های خویش بسته‌ایم، چگونه می‌توان امید حضور جهانی و مقابله با تهاجم فرهنگی غرب را داشت؟
با تشکر، امیدواریم که انتقاد و اعتراض ما را به حساب نگرانی و دلسوزی و پایبندی‌مان به ارزش‌های بومی‌مان بگذارید. با امید باروری و شکوه فرهنگ و هنر گیلکی و فراتر از آن، تمام **ایران عزیزمان**.

هیات تحریریه نشریه دانشجویی «نی‌ناکی» و جمعی از استادان و

دانش‌جویان گیلک دانشگاه گیلان

حتماً بخوانید: نکاتی درباره نگارش گیلکی در نی‌ناکی

در نگارش گیلکی این نشریه از یک سری علایم استفاده شده است که برای راحتی خوانش متن انتخاب یا ابداع شده‌اند. این علایم و قراردادهای در برخی کتاب‌ها و نشریه‌های گیلان و مازندران مورد استفاده قرار می‌گیرند که ما با توجه به عدم قطعیت در قراردادهای مورد استفاده توسط گیلک‌ها تاکنون و نیز با عنایت به خطمشی و تفکر نی‌ناکی برخی از آنان را مناسب دیده و مورد استفاده قرار می‌دهیم. در هر شماره تلاش خواهیم نمود که برخی از این قراردادهای را برای خواننده گرامی توضیح دهیم.

اولین و مهم‌ترین علامت مورد استفاده، علامت «آ» است. این علامت، معرف صدای خفیف بین آ و ا بوده و نشانه این است که کلمه بعدی به کلمه‌ای که در پایان خود این علامت را دارد اضافه شده است. برخی از کاربردهای این علامت: زرد سبب به‌جای زرد سبب (به معنای سبب زرد رنگ). حسین کتاب به‌جای حسین کتاب (به معنای کتاب حسین)

علامت دیگر «اُ» است که یکی از علائم جمع در گیلکی است. علایم دیگر جمع در گیلکی «ان» و «ئن» هستند. علامت «اُ» صدایی بین «ا» و «اُ» است. مانند: کوهان. به معنی کوه‌ها.

مثالی ترکیبی برای دو علامت معرفی شده: کوهان سر وختی کی می جوما به. (وقتی که بر سر کوه‌ها مه جمع می‌شود).

توقایی¹

جواد صادقی

شوروم مین اوبرا بوی، هسا، می دیل اوبره
می روخ تیف 2 بخورده تی گومار 3 مین اسیره
تی نازه چندی وا کِشن؟ آ لوچیان 4 ده تا کی؟
می دوتا دس بجوره و تی دوتا چوم بجیره
هسا ندین می حاله تو، ایزی 5 تو منتظر پُش
می باغ ناهه گلشنه، اگر می دس کویره
پسا پسا نشو، بنیش می سر همای اقبال
می بخت بی صاحب ببو، روخونه مین دمیره
جه وصل و جه جوداییان، نشا کودن شکایت
آ کار روز گاره ده، هتو بگیر نگیره!

1- عاشقانه 2- تیغ 3- بخشی از جنگل با بوته زار انبوه و مملو از تیغ 4- غمزه 5- اندکی

بهار نارنج بی

زُرق

سه چهار روجی¹ بو، کی آ عطر و بی² تونه جان به سرا کوده بو. نه کی بد عطری
بیه، نه! آ عطر توقا³ بو. بهار نارنج عطر. آ عطر کی آمو، خو امره، بهار نارنج تی تیئن
یاده آرد.⁴ اما همیشه⁵ آن پرسش کی، آ عطر، کویا جه آمون دره بدجوری تونه
اذیت کود. گاگلف⁶ خو دسه کی بو کود، بهار نارنج بویا داشت. بعضی زَماتان⁷ نی
هتو بی مقدمه، آ عطر اوتاق دیرین⁸ دپیچست.⁹
«خودایا، یعنی آ عطر کویا جه آیه؟ شاید کیتابی، کاغذی، چیزی، کسی جه
هگیتم¹⁰ و عطر تون صاحب شینه.»
تومام خو کیتاب و دفتران و هرچی وسایل، دیگران شین کی داشت، همه تانه
واموچ دموج¹¹ بکوده بو و دنده نه یا بو فکشه بو. اما هنده¹² نفهمست. «پس آ عطر کی
شینه؟»

گاگلف کی بهار نارنج بی، حُب تون مشام دیرین جادگفت و تونه خود جه بی خود
کود، خو دیل مین ناهه¹³ داشت کی عطر، ئیتا لاکو شین بیه. ئیتا بولند سیفید
لباس دکوده لاکو¹⁴، کی بهار نارنج عطره دهه!

ده کم کم، آ عطر و آ فیکر امره عادت بکوده بو. عر زما ت کی آ عطر تون مشامه
فارسی، آ فیکر، آ تصویر، ئیتا کور¹⁵ تصویر، دراز سیفید لباس دکوده، دون چومان
جولو آمو و هر زما ت نی¹⁶ آ فیکر تون کله مین دکفت، بهار نارنج عطر نی فضا مین
دپیچست!

ایمروج نی، هر روج مورسون¹⁷، هتو کی خو دسه او¹⁸ و صابون امره شوستن
دره بو، لاکو فیکر دره بو، هو دراز سیفید لباس امره.

آندی 19 فیکرا شو بو کی، دس فرمان در بوشو و ئیسکالی 20 کف دپاچ بکود 21
تون دیم سر. دس پوشت امره خو دیمه پا کا کوده و... :

- مار، آ صابونه تازه بهی 23؟

- آها، سه چهار روجی به. خوش عطره، نه؟ بهار نارنج بی کونه.

توضیح واژه ها: 1- روز 2- بو، عطر 3- عاشق 4- اردن: آوردن
5- همیشه، همواره 6- گاه گذار، گاهی اوقات 7- زما ت: زمان،
وقت 8- درون، داخل 9- دپیچستن: پیچیدن، در پیچیدن
10- هگیتن: گرفتن، دریافت کردن 11- جست و جو 12-
دوباره، باز هم، هنوز هم 13- آرزو، میل 14- دختر 15- دختر
16- هم، نیز 17- مانند، مثل 18- آب 19- آن قدر 20-
اندکی، کمی 21- دپاچ کودن: شتک زدن و پاشیده شدن
مایعات 22- صورت، رخ 23- هین: خریدن.

در شماره قبل تلاش کردیم گویش های مختلف این زبان را بررسی
کنیم و دیدیم که در گستره ای از غرب رضوان شهر تا شرق بندر گز
و ساکنان دوسوی دامنه های البرز (از جمله طالقان و الموت) به
زبانی سخن می گویند که گیلکی نام دارد و به گویش ها و لهجه های
بی شماری تقسیم می شود.

اما در اینجا قصد داریم به تاریخ این زبان بپردازیم. در مورد زبان
باستانی قوم گیل در قبل از اسلام (گیلکی باستانی) اطلاع چندانی
(دست کم تاکنون) در دست نیست. برخی آن را گویشی از زبان
پهلوی می دانند و برخی آن را به عنوان زبان مستقلی از خانواده
بزرگ هند و اروپایی می دانند. حتا برخی به همسانی های فراوان این
زبان با زبان باستانی سومری اشاره کرده اند.¹ به هر حال ریشه های
این زبان را باید در اقوام بومی کرانه های جنوبی دریای کاسپی
جست و جو کرد که همین قومی است که هم اکنون ساکنند.

به هر حال، ما به قطع و یقین می توانیم بگوییم، از هزار و سیصد
سال پیش به این سو گیلکی امروزی وجود داشته است. این قاطعیت
ما به خاطر وجود اشعار بسیار زیادی است که در آن زمان سروده
شده و بخش پراکنده ای از آن به ما رسیده است.² بنابراین گیلکی
اگر از زبان پرافتخار فارسی قدیمی تر نباشد، جدیدتر نیز نیست و
شاید بتوان گفت که دو زبان فارسی و گیلکی عمری به اندازه هم
دارند.

در مورد آغاز شعر گیلکی نیز با قاطعیت نمی توان سخن گفت. در
آغاز اسلام ما به افراد زیادی از دیار گیلکان برمی خوریم که پس از
پیوستن به جامعه اسلامی در سرزمین اعراب به شعر گفتن به عربی
پرداخته اند.³ که این امر مستلزم آن است که این دیلمی ها (اعراب به
همه مردم شمال دیلمی می گفتند) از قبل با مقوله شعر آشنا باشند.
موضوعات بالا مارا به سویی سوق می دهد که به تاریخ ادبیات
گیلکی بپردازیم و لابد نیز باید گریزی به دنیای سیاست بزنیم و از
قدرت گرفتن گیلانی ها و دو حکومت آل زیار و آل بویه بگوییم و
اوضاع شعر و شاعری را در دربار این دو سلسله جست و جو کنیم. در
شماره های بعدی نیز همراه ما باشید.

ادامه دارد.

1- نشانی هایی از گذشته دور گیلان و مازندران.

2- از جمله بُندار، دیواروز، دیلمی، فیروز مشرقی و شاعران دربار آل بویه.

3- مثل شاعران دیلمی قرن دوم و سوم از جمله ابوالحسن مهیار دیلمی.

شما نیز با ما ارتباط داشته باشید

گروه تحریریه نی ناکی هر هفته دوشنبه ها از ساعت یازده ونیم تا سیزده
در کتابخانه پژوهشکده گیلان شناسی واقع در دانشکده علوم انسانی
دانشگاه گیلان گرد هم می آیند. شما نیز، چنانچه به همکاری با ما
علاقه و یا مطلبی جهت چاپ در نی ناکی دارید، میتوانید در این ساعت
به ما بیونید. ما در انتظار نظرات و انتقادات و یا مطالب شما هستیم.

اشاره: همان طور که می‌دانید، در هر شماره به زندگی و آثار یک شخصیت از مردم دیارمان، گیلان و مازندران می‌پردازیم. نام این ستون را «درجیک» (در گیلکی یعنی پنجره) گذاشته‌ایم.

محمدبن جریر طبری

بزرگ‌ترین

بزرگ‌ترین تاریخ‌نویس اسلامی. بزرگ‌ترین تاریخ‌نویس در دوران قرون وسطا، همه نام تاریخ طبری را شنیده‌اید و همین‌طور تفسیر طبری. هر دوی این‌ها، از آن محمدبن جریر طبری است. تاریخ طبری در 352 ه. به فارسی، ابتدای قرن چهارم به ترکی و ابتدای قرن شانزدهم میلادی به زبان لاتین ترجمه شد.

زندگی‌نامه

ابوجعفر محمدبن جریر طبری، در سال 225 ه. در آمل مازندران زاده شد. در هفت سالگی قرآن را از بر کرد و در 12 سالگی، آمل را ترک کرد تا در ری و لعبره از دانشمندی مثل احمدبن حماد دولابی، محمدبن موسی حرشی و عماربن موسی علم آموزد. سپس به مصر رفت تا در آنجا علم آموزی کند. قسمت اعظم عمر خود را در بغداد به‌سر برد و در عمر دراز هشتاد و شش ساله‌اش تنها دوبار از زادگاهش تبرستان دیدن کرد. وی مردی گندم‌گون، کشیده‌قامت، لاغر اندام و سیاه چشم بود و در 17 فوریه 923 میلادی در بغداد درگذشت.

اخلاق طبری

طبری در شرافت نفس و مناعت طبع و پاک‌دامنی سرآمد روزگار خود بود. گروهی پس از مرگش، پیرو مکتب وی شدند و مذهب جریریه تا چندین سده فرقه پنجم اهل سنت بود. زهد وی در زمانش ضرب‌المثل شده بود.

آثار طبری

با شمردن صفحات کتاب‌های طبری و تقسیم آن بر سال‌های عمر وی، معلوم می‌شود که وی هر روز چهارده برگ می‌نوشته است! دست کم 24 کتاب از وی را می‌شناسیم. وی از کسانی بود که با نقل حدیث و نوشتن کتاب‌هایی در مورد علی‌بن ابی‌طالب، باعث شد که امام علی به عنوان خلیفه چهارم به رسمیت شناخته شود. بنابراین وی جزو اصلی‌ترین موسسان مذاهب اهل تسنن بود. (قبل از آن بیشتر مسلمانان، عثمانی بودند).

می‌گویند که...

پس از هفت سالگی، در هفتاد و نه سال مابقی عمرش تنها دو شب تا نیمه‌های شب مشغول نوشتن نبود. یکی شب فوت مادرش و دیگری شب زفافش.

طبری روزی از شاگردان خود پرسید: آیا از تفسیر قرآن لذت می‌برید؟ گفتند شمار برگ‌های آن چه اندازه خواهد بود؟ گفت: شصت هزار صفحه. گفتند: این مقدار عمر آدمی را به پایان می‌رساند، پس از آن‌که خواندن آن پایان یابد. پس از آن طبری تفسیر خود را در سه هزار صفحه مختصر کرد. در تشییع جنازه او انبوهی از خلق که شمار آنان را جز خدا کسی نمی‌دانست حضور یافتند و بسیاری از ارباب ادب و دیانت اشعاری در رثای او سرودند.

تاریخ قوم ما

قسمت سوم

چون اردشیر پس از درهم شکستن سپاه اشکانی به سلطنت رسید، با آشنایی به روح آزادگی مردم گیلان «پشتخوارگر» و آگاهی از بیرون راندن جانشینان اسکندر توسط آنان، درصدد جلب دوستی این قوم برآمد.

گیلانیان در جنگ شاهپور اول با دولت روم که به اسارت والرین انجامید، نقش داشتند. در زمان بهرام‌گور سربه شورش برداشتند، اما شکست خوردند. اطاعت آنان از پادشاه ساسانی دوام چندانی نیافت. چون توانسته بودند پیش از آغاز سلطنت انوشیروان دوباره استقلال خود را بازیابند.

در زمان داریوش سوم، حکومت این سرزمین با گیل گیلان بود که به گیل‌گاو‌باره شهرت داشت. پس از او فرزنداننش «دابویه» و «پادوسبان» سال‌ها بر گیلان و دیلمان و تبرستان و رویان به حکومت پرداختند.

با سقوط ساسانیان پای نیروی مهاجم به ایران باز شد و بیشتر نقاط این کشور به تصرف آنان درآمد. به سال 22 هجری، زمان خلافت عمر بود که نخستین برخورد مردم دیلم با اعراب روی داد.

در نبرد شدیدی که بین سپاهیان دیلم و ری و آذربایجان از یک طرف و اعراب از سوی دیگر واقع شد، موتا، فرمانده سپاه دیلم که بر سپاهیان ایرانی فرمان می‌راند کشته شد و دیلمیان به سرزمین خود عقب نشستند. ولی در هر فرصتی که پیش می‌آمد با اعراب و عمال آنان به نبرد می‌پرداختند. تنها کار اعراب که از تصرف سرزمین‌های آن‌ها در مانده بودند این بود که پادگانی از سپاهیان خود را در قزوین مستقر سازند.

پس از انقراض ساسانیان و تسلط اعراب بر ایران، تقسیمات کشوری چند قرن در ایران مفهومی نداشت و پیوسته در معرض تغییر و تبدیل بود. گیلان طی سه قرن با ایالات دیگر ایران که تحت تسلط اعراب بودند رابطه‌ای نداشت و دارای استقلال بود.

اما مرزهای گیلان در آن زمان با امروز تفاوت زیادی داشت و از طرف دیگر سرزمین گیلان یکپارچه نبود. بلکه سلسله‌های کوچک پادشاهان محلی بر هر بخش فرمانروایی و سلطنت می‌کردند.

برطبق روایات مختلف در نیمه دوم قرن دوم هجری خاندان «جستانیان» بر بخش وسیعی از گیلان و دیلمان فرمانروایی داشتند. گویی تخت‌گاه جستانیان رودبار الموت بوده و هنگامی که این خاندان دچار ضعف شد، تخت‌گاه را به لاهیجان منتقل ساخت.

ادامه دارد

حوسین، موخرم، کربلا، ناشورا

«ان کان دین محمد لم یستقم الا بقتلی، یا سیوف خذینی»
اگر محمد دین، به جوز می کوشته بوستن، هیچ چی امره استوار نبه، آی شمشیران، مره کشا گیرید.

(شعری منسوب به امام حسین)

موحمد دین چی گوتی؟ خودا ئیتایه. دزدی گونایه. علم‌آموجی واجبه. تفکر و تعقل، عبادت جه بخره. شیمی گورانه زنده به گیلا نکونید. سنگ و چوب خاصیت ناره. عدل و احسان خودا دستوره. یتیم، قوم و خویش، پئر و ماره دس‌گیر ببید. حلال و حرامه رعایت کودن. ظلم و ستم نکودن. کارگره دسه ماچی دهن. زاکان امره بازی کودن. خوش‌اخلاق بوئن. امانت‌دار بوئن. آن کی، هرکی ئیتا آدمه بکوشه، تمام مردومه بکوشه داره. مشورت کودن. احترام نهان. مستضعفانه ستم جه بیرین آردن. حبشی و ایرانی و رومی و عربه ئیتا فندرستن. ئیثار کودن. فقیران غمه خوردن. منطقی گب زئن. تلاش کودن. خو دس‌رنجه خوردن. خرافات پردیه پاره کودن. براری لباس دکودن. مردومه بیدارا کودن. عاقبت فندرستن. عبرت گیتن. آخرته آبادا کودن.

اما، کی واستی آ کارانه بکونه؟ کسی کی اعتقادی ناره، چوتو تانه خودشه ئیتا غیرهم‌نژاد امره ئیتا بدانه؟ چوتو واستی دیگران امره مشورت بکونه؟ چوتو واستی ئیثار بکونه؟ وختی حکومت، یزید دس کفه، وا موحمد دین فاتحه‌یا خاندن.

فقط کسی تانه آ دینه پیادا کونه کی ئونه اعتقاد بداره. ایمام حوسین، مال و منال دونبال نوبو. چون تانستی خوره تسلیم بکونه، تانستی مکه دیرین بنسه. ئویا جنگ بکونه. تانستی بیعت بکونه و آ غائله‌یا ختم بکونه. کی تانه دودسی خو زاکه تقدیم کونه؟ ترس هیچ جیگایی ناره. حوسین، علی زاکه کی بگونه مو چی کار دارم فدکه امره؟ فرده واستی بشم گور دیرین. یا بگونه: می کهنه کفش، مهره، پادشاهی جه عزیزتره.

ئو زمانه کی، خو تومام هستی یا فدای اسلام کونه. هفتاد و دوتا تشنه آدم کی حتا دوشمن اسبانه آب فادا بیدی، چن هیزار کس امره، تشنه لب امره بجنگستیدی.

آخرین شهید حوسین بو. حوسین، قتل الحسین و عطشانا، ئی نفر ئیتا لشکر امره. حوسنه گیدی مرد. خودایامرز «حافظ» گه:

رندان تشنه لب را، آبی نمی‌دهد کس

گویوی ولی‌شناسان، رفتند از این ولایت

در زلف چون کمندهش، ای دل میبچ کانبجا

سرها بریده بینی، بی‌جرم و بی جنایت

جریان هچین کوشتن نوبو. کوشتن پسی، اسبان امره، شهیدان جنازه‌یا لگدموج بکودیدی. اجساد هیزارپاره، مردوم خونه هیزاران برابر به‌جوش بارده. هیزار سال پیش اتفاق دکفته، ولی ئو روچ عزاداری هرسال کره تیکرار بوسته.

ئوروش‌واره:

عرش خودایه حوسین خونه سیرابا کود

اکبر و اصغر فادا، خو عهدا وفا بوکود

خو زاک و خو براره کربلا مین راوا کود
خو جان پاکه مولا، خودا ره فدا بوکود
نه تیر، نه شمشیر تانه، می مولایا بیگانه
فقط خودا عشقه کی، بیگفته مولا جانه
آی مردومان، فندرید، کی مره دعوا درید
من فاطمه زاکمه، جه احمد پاکمه
می سر تی دینه فدا، می جان تی قربان خودا
وختی خودا ره میرم، خودایی خوشحالمه
اسب سم جیر شمه، همه‌تانه من گمه
وختی خودا ره میرم، خودایی خوشحالمه

(ترجمه بیت آخر مرثیه: در زیر سم اسب می‌روم. به همه شما می‌گویم:

وقتی برای خدا کشته می‌شوم، به‌خدا خوشحالم)

بعضی زمانان، وا ترس جه جیویشتن. کوفه مردوم، اما حقه دانستیدی،

اما ترسیدی. ان‌شاء... کی شیمی ئوروش‌واره جمال مطلق مقبول ببه.

تاریخ | جواد صادقی

سومری ها و گیلان و مازندران

شاید تعجب کنید ولی اکثر دانشمندان و باستان‌شناسان معتقدند که سومری‌ها به عنوان اولین جامعه متمدن بشری و قومی غیرسامی از گیلان و مازندران به بین‌النهرین رفته‌اند.

از نظر قیافه با توجه به اسکلت‌های باقیمانده از سومری‌ها، باستان‌شناسان متوجه شباهت‌های ظاهری آنها با قوم ساکن در گیلان و مازندران شده‌اند. از نظر باستان‌شناسی نیز، زبان‌شناسان معتقدند شباهت های زیادی بین گیلکی و زبان باستانی سومری‌ها وجود دارد.

سومری‌ها به خود kien gir می‌گفتند که بخش دوم کلمه همان گیل است و معنای کل عبارت گیل‌های‌بزرگ است. شباهت کلمه **دلمون** (سرزمین محبوب آنها) با دیلمان گیلان، **مارتو** طایفه‌ای از آنان با نام آمارد (که در برخی کلمات در گیلان و مازندران به‌جامانده. مثل گیل آمارد=گیله مرد-آمل-مازندران و...) و نام‌های **شامرسرا** و رود شمرود در گیلان و مازندران از دیگر شباهت‌های موجود است.¹ هنری‌فیلد، دانشمند برجسته نیز این نظر را تایید می‌کند² در زبان سومری به‌جای **من** از کلمه **mo** یا **me** استفاده می‌شده که در گیلکی نیز **مو** تلفظ می‌شود. یا کلمات **mu** در سومری، **mi** در گیلکی، **my** در انگلیسی، **mon** در فرانسوی، **mia** در ایتالیایی همگی به عنوان ضمیرملکی استفاده می‌شوند.³

همچنین یادشدن از کوهستان جنگلی، آسمان بارانی، نیزار، تخم‌گذاری ماهیان، شمشاد و لاجورد در متون سومری از جمله حماسه **گیل‌گمش** به‌عنوان جایگاه اولیه و مبدا آن‌ها، اثبات این نظریه را تقویت می‌کند.⁴

1- نشانی‌هایی از گذشته دور گیلان و مازندران، جهانگیر سرتیپ‌پور 1356

2- هنری‌فیلد، مردم‌شناسی ایران، ترجمه دکتر عبدالله فریار، بخش سومرها

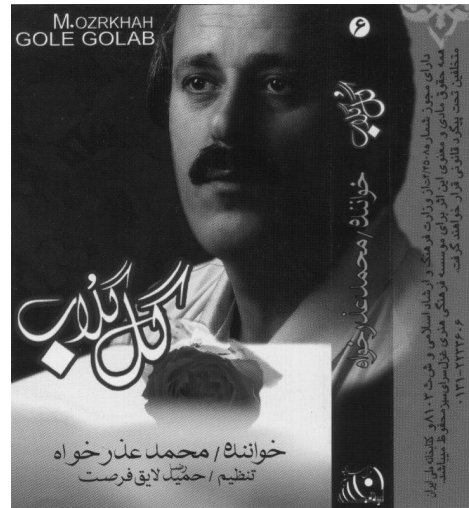
3- نیاکان سومری‌ما، دکتر محمد علی سجادی، صفحه 35

4- نشانی‌هایی از گذشته دور گیلان و مازندران، جهانگیر سرتیپ‌پور 1356

توضیح:

یکی از اهداف هیئت تحریریه نی‌ناکی در راستای تعالی فرهنگ خوانندگان این گاه‌نامه معرفی آثار هنری و فرهنگی روز می‌باشد که می‌تواند دربرگیرنده آلبوم‌های موسیقی، کتاب‌های مختلف و... باشد که البته با توجه به شالوده و مقصود اصلی نی‌ناکی که همانا ترویج و تعالی فرهنگ والای گیلکی است، به طبع این آثار فرهنگی و هنری می‌بایستی به نحوی با گیلک‌ها و گیلان‌زمین در ارتباط باشد که در شماره اول نی‌ناکی هم مطلبی تحت عنوان «و اما بهشت گیلان...» به رشته تحریر در آمد که هدف از آن نیز معرفی و نقد اثر بود. حال هدف از بیان این مطالب این است که نوشتن مطالبی در مورد آثار فرهنگی و هنری روز، جزء وظایف هیئت تحریریه نی‌ناکی در راستای معرفی و نقد این آثار است و نه تبلیغ برای شخص یا نحوه نگرش خاصی!

گلِ گلاب

دومین آلبوم موسیقی پاپ آقای محمد عذرخواه هم تحت عنوان «گل گلاب» که نام یکی از آهنگ‌های این آلبوم است، منتشر شد. آقای عذرخواه هم از خوانندگان قدیمی و محبوب موسیقی پاپ گیلکی به شمار می‌آید که دومین آلبوم خود را پس از پیروزی انقلاب اسلامی تحت عنوان «گل گلاب» با هفت آهنگ جدید و یک آهنگ قدیمی «بانو انو» با تنظیمی تقریباً جدید ارائه کرده است. شعر و آهنگ کارها از آقای محمد عذرخواه است و تنظیم کارها نیز برعهده آقای حمیدرضا لایق‌فرصت بوده که به نحوه بسیار زیبا و در عین حال بسیار شاد از عهده این کار برآمده است. این آلبوم را موسسه فرهنگی هنری غزلسرای سبز که کار قبلی آقای عذرخواه، «تی وستی»، هم‌چنین «سرنوشت» از کارهای قبلی آقایان زیباکناری، «گاب‌دکفته بازار» زنده‌یاد شیون فومنی، «هلاجین» ناصر مسعودی و «سنگ صبور» ناصر تحویل‌داری را نیز منتشر کرده بود، منتشر کرده است.

از نوازندگان این آلبوم می‌توان از آقایان آرش عشقی نوازنده تار و سه‌تار، پیام طونی نوازنده ویلن و حمیدرضا لایق‌فرصت نوازنده کی‌بورد نام برد. به امید این‌که آهنگ‌های این آلبوم نیز مورد قبول همه علاقه‌مندان موسیقی پاپ گیلکی قرار گیرد.

شورم

<http://shouram.blogspot.com>

وبلاگ شورم، وبلاگی گروهی است که مطالبش توسط چند نویسنده نوشته می‌شود. این وبلاگ دارای صفحات جانبی، از جمله گالری عکس، راهنما و نیز صفحه‌های ویژه نشریه نی‌ناکی است. در صفحه ویژه نی‌ناکی می‌توانید شماره‌های گذشته نی‌ناکی را در فرمت «پی دی اف» دانلود کنید.

هم‌چنین دارای یک لیست لینک به سایت‌ها و وبلاگ‌های مربوط به گیلان است که مرتب به‌روز می‌شود. مطالب این وبلاگ-سایت، مربوط به گیلان و گیلک‌هاست. در قسمت راهنمای این سایت (راجه به آمو) آمده است که واژه «شورم» یعنی مه و ابر غلیظی که به نزدیکی سطح زمین آمده باشد.

خود مانی کب امین حسن پور

اول کی بامویم و امی نشریه نامه بناییم «نی‌ناکی» هیچ‌کی نانستی کی نی‌ناکی چی نیسه و یعنی چی! خب امه‌ره یاد دره کی همه آموپیدی و امی جه واورسیدی کی: «نی‌ناکی یعنی چی؟» امو نی، هتو کی نوشانه امی نشریه آرمه نیشان دهیم (هو چومی کی ئیتا دسّ مین دره) گوتمیم: یعنی «مردمک چشم!»

خودابیش، اصلن هم نانستیم کی چره نی‌ناکی یا دوجین بکودیم. هیچ مفهوم یا نیت خاصی نی آن پوشت ننها بو. جوز آن کی خاستیم ئیتا گیلکی لغته خاکّ جیرّ جه باریم بیرین و بگیم کی آ لغتّ مورسون پور داریم. لغتانی کی همه کسه، حتا امی پئر و مارّ یادّ جه شوئن دریدی. هسا اما، امی دانشگاه مین، وختی کی گی نی‌ناکی، زاکان امی یاد دکفیدی و امی چن‌تا کاغذپاره‌یا یاد آریدی. هسا ده نی‌ناکی هچین مردمک چشم نیه. امو نی نی‌ناکی ئیسیم!

نی‌ناکی

به زبان‌های گیلکی و فارسی

مدیرمسئول: سارا غلامی

سردبیر: امین حسن پور

گروه تحریریه:

جواد صادقی، بهنام پوررجب‌زاده، مهران مستوفی، رحمت وهابی

ninaki_gilak@yahoo.com